

УДК94 (477) „3/-4” (0.45)

ФІЛОСОФІЯ ТРИПІЛЛЯ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЇ ТА ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ

Л. В. Кравчук, Т. Б. Кадобний, А. В. Чикита

ДВНЗ “Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”

PHILOSOPHY OF TRYPILLIA AS A FACTOR OF FORMING THE HARMONY AND INNER WORLD OF A MAN

L.V. Kravchuk, T. B. Kadobnyi, A. V. Chykyta

SHEI “Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine”

У статті розкрито взаємозв'язок природного середовища та людської діяльності, що ґрунтується на гармонії відносин. Також зроблено акцент на духовні цінності як фактор благополуччя та життєдіяльності.

The article adduces the relation-ship of natural environment and human activity that is grounded on harmony of relations. The attention is focused on the cultural wealth as a factor of prosperity and vital activity.

Вступ. Аналізуючи численні матеріали археологічних розвідок, знайомлячись з різними теоріями щодо походження трипільської культури, аналізуючи матеріали наукових конференцій та їх висновки, ми переконуємось ще раз в тому, що територія України стала основним центром зародження трипільської культури, що започаткувала основи всієї індоєвропейської спільноти. Саме трипільля, яке у своїй природі розвивалось за законами всесвіту, сприяло подальшому розвитку інших культур.

Незважаючи на величезний час, що нас розділяє, і сьогодні в нашому побуті та житті спостерігаються подібність у національному одязі, посуді, танці, будівництві будинків, жадаба до краси тощо.

Життєва діяльність, що ґрунтувалась на гармонії з природою, сприяла формуванню світогляду та характеру трипільців. Суттю культури є прагнення до збереження гармонії людини з природою [1]. Повага і пошана до природи, сил всесвіту, сонця, землі, води, вогню передалась до шанування і поваги жінки – матері, свого роду, взагалі до родини, та її впливу на оточення.

Отже, трипільля – це той благодатний ґрунт, на якому зародилась і розвивалась людська цивілізація. Трипільці заклали основи господарської системи, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів [2]. Трипільська культура – унікальне явище в історії людства. Вона відіграла безпрецедентну роль у становленні цивілізації на планеті Земля [3]. Показовим у життєдіяльності їх є те, що ця людська спільнота

продемонструвала, як без військової агресії, захоплення чужих територій можна жити в гармонії з природою, власними руками сіяти і збирати урожай, яким можна було себе прокормити, а надлишок обмінити на щось інше. Ці факти засвідчують про миролюбний характер пращурів українців, що і є основною рисою характеру сучасного українського народу, його миролюбність по відношенню до сусідів. А тому цілком природним є в побуті Сходу і Заходу України вживане прислів'я: “Нам чужого не треба, і свого не дамо”.

Господарство трипільських племен було високо розвинуте. Його основу становило землеробство і тваринництво [4]. Вони перші довели, що, спираючись на власні знання законів всесвіту, можемо збудувати цивілізацію [2]. Трипільці сприймали навколишній світ як чіткий взаємозв'язок постійно рухомих процесів, і участь у ньому можлива тільки завдяки підтримці руху цих природних циклів.

Тому перші хлібороби-трипільці жили і творили, освоювали навколишній світ і самі розвивались за законами і ритмами природи. Без розуміння і використання природних знань і законів їхній розвиток не мав би такої колосальної величі і ваги у подальшому розвитку не тільки трипільської культури.

Яскраво розмальований посуд і вишитий одяг, шановане ставлення до землі і до жінки, порядок у хаті і родині дають підстави стверджувати, що внутрішній світ трипільців формувался саме на ніжності і любові, почутті міри і витонченості духов-

ності. Саме в даній символіці часто відображався й науковий бік світогляду [5]. Світогляд формувався під впливом бережної природної краси, що була основою душевних рис, таких, як ніжність, розуміння довершеної природної краси, що формує духовні сили людини.

Є підстави вважати, що ідея безсмертя людської душі виникла у трипільців [3].

Основна частина. Незважаючи на невідомі природні катаклізми, культура трипільця не зникла як щось штучне чи принесене якимось чужим народом у ході переселення. А через пам'ять поколінь, завдяки генетичному коду збереглась і знову відродилась на тих самих територіях, що й існувала у свої попередні часи. Для прикладу ми можемо зробити порівняльний аналіз.

Невеличка глиняна фігура трипільської жінки мирносиці, яка була найдена в с. Кошелівці на Тернопільщині, символізує зв'язок людської душі з вищим розумом у прагненні захистити і підтримати свій рід і своє ремесло з метою продовження життя. Піднявши до неба руки долонями, вона ніби розкриває перед небом душу в єдиному поривчатому і всеохоплюючому баченні прилучитись до всемогутньої сили [6]. Майстер, який формував цей образ жінки захисниці і помічниці, зумів досить природно відобразити через глину душевний і фізичний порив у прагненні допомогти іншим. Фігурка виліплена трипільським гончарем з розумінням цього образу і його функцій, дає підстави стверджувати, що цей майстер не просто володів своїм ремеслом, яке давало засоби для життя, але й був людиною з глибокими душевними почуттями, і вірив у доброту вищого божества. Таким чином, світогляд трипільців на вірі в добрі сили своїх покровителів, а тому звертались до них у своїх життєвих потребах. Саме з трипільської глиняної фігурки образ жінки-захисниці було продовжено в часи християнства.

З прийняттям християнства на території Київської Русі починається інтенсивне будівництво храмів. Софіївська церква в Києві – головний храм, була збудована як загальнодержавний культурний центр. Центральне місце в середині собору займає величезний мозаїчний малюнок Марії-Оранти, непереможної заступниці нашої [7]. Оранта Київська – моляща Богоматір – у якої руки не складені, а підняті на висоту плечей долонями вперед і ввєрх.

Отже, ми можемо констатувати, що ці два образи жінки-заступниці є ідентичні за своєю формою та змістом. Вони обоє виконують однакову захисну миротворчу функцію. Незважаючи, що на київській фресці над головою немає німба, все тіло Богоматері нагадує сяюче сонце, тобто випромінює тепло, світло, це ті важливі компоненти, які зберігають і продовжують життя. Аналогічна місія і в Київській Оранті умиротворити сили неба своїм духом і зверненням рук до вищого розуму.

Тому образ Трипільської Оранти як символ духовності трипільців не був винятком чи одиноким елементом, а масштабним явищем постійної життєвої потреби і контакту з вищими силами природи.

Висновок. Трипільська культура – одне з найяскравіших явищ стародавньої історії Європи [8]. Естетичне олюднення і освоєння власними руками довкілля з підтримкою природної краси та вдосконаленості було притаманне трипільцю і сприяло накопиченню різного роду знань.

Як надприродна сила, названа божеством, управляє всесвітом і кожною людиною зокрема [9] фігурки і малюнки, знаки, які ми зустрічаємо як фрагменти на глиняному посуді, і складали ту первинну систему ведів (знань), якими володіли трипільці, вражають сучасників.

Рівень культурного розвитку людини – це насамперед рівень її моральності, зрілості, реалізованих духовних першозарядів. Наявність культури виявляється в кожній дії людини як її внутрішня сутнісна ознака, її еволюційна програма. Світогляд давніх людей відображає різні сторони життя і, у свою чергу, активно впливав на них та їх подальшу діяльність [5]. Тому вивчення його є актуальним і необхідним. Коли дух людини веселий, думки спокійні, серцемирне – то й усе світле, щасливе, блаженне. Оце є філософія [10].

Саме такий світлий період належить періоду трипільця, де без рабської праці, військової агресії було досягнуто такого рівня обробітку землі, життя і побуту, який дозволив жити забезпечено і гідно. І першоосновою в цьому чітко виступає духовна гармонія людських відносин та усвідомлення своєї ролі в природі. І тільки з відліком часу ці архіважливі істини перемістились на другорядні позиції, в результаті чого втрачаємо всі. Адже людина у змаганні з природою, своїми діями сама себе може знищити.

Література

1. Чмихов М. О. Давня культура України / М. О. Чмихов. – К., 1994. – 286 с.
2. Відейко М. Трипільська цивілізація / М. Відейко. – К., 2008. – 160 с.
3. Енциклопедія Трипільської цивілізації: у 2 т. – К., 2004. – Т. 2. – 654 с.
4. Чмихов М. О. Археологія та стародавня історія України / М. О. Чмихов. – К., 1992. – 376 с.
5. Чмихов М. Від яйця-райця до ідеї спасителя / М. Чмихов. – К., 2001. – 432 с.
6. Тупало В. Кошелівська Оранта / В. Тупало, М. Піцишин // Науковий збірник Львівського історичного музею. – 1995. – № 2-3. – С. 16–22.
7. Жайворонок В. Знаки української етнокультури / В. Жайворонок. – К., 2006. – 703 с.
8. Круць В. О. Ранок землеробського світу. Пам'ятники землеробського світу / В. О. Круць, В. В. Чабанюк, Д. К. Чорновіл. – К., 2000. – 48 с.
9. Галиганець М. Українська нація. Походження і життя української нації з найдавніших часів до XI ст. / М. Галиганець. – Тернопіль, 2005. – 368 с.
10. Стадниченко В. Сповідь у любові до вчителя. До 280-річчя від дня народження Григорія Сковороди / В. Стадниченко. – К., 2001. – 68 с.